

YETİŞKİN SUÇLULARIN SAHİP OLDUĞU DEĞERLER İLE DURUMLUK VE SÜREKLİK KAYGI DÜZEYLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ

Ruhi YİĞİT, Konya Emniyet Müdürlüğü, Dr. , dr.ruhi-yigit@hotmail.com

ÖZET: Bu araştırmanın amacı, Yetişkin suçluların sahip olduğu değerler ile durumluk ve süreklilik kaygı düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesidir. Araştırmada, Durumluk ve Sürekli Kaygı Envanteri ile Schwartz Değerler Listesi kullanılmıştır. Araştırma genel tarama modeline uygun olarak desenlenmiştir. Araştırmaya katılan 179 kişinin 148'i (%83.0) bay ve 31'i ise (%17) bayandır. Araştırma sonuçlarına göre, Yetişkin suçluların süreklilik kaygı puanları ile değerler ölçeğinin alt boyutlarından başarı, hazcılık, uyarılma, öz denetim, evrensellik, yardımseverlik, geleneksellik, uyum, güvenlik ve güç ile pozitif yönlü bir ilişki olduğu görülmektedir. Ayrıca, değerler ölçeğinin, başarı ve geleneksellik alt boyutlarının süreklilik kaygı üzerinde, güç ve hazcılık alt boyutlarının ise durumluk kaygı üzerinde önemli yordayıcılar olduğu görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Yetişkin suçlular, Değerler, Durumluk Kaygı, Süreklilik Kaygı

EXAMINATION OF RELATIONSHIP BETWEEN HUMAN VALUES AND STATE-TRAIT ANXIETY OF THE ADULTE COMMITTED CRIME

ABSTRACT: Purpose The aim of this research is the study of relationship between human values and state and-trait anxiety of the adult committed crime. Research data has been obtained by using state and trait anxiety Inventory, Values list developed by Schwartz. Research is done in accordance with the general screening model. Of the 179 adult committed crime participating in the test, 148 of them (%83.0) are males, 31 of them (%17) are females. When examined the findings of this research, a positive relationship is seen between trait anxiety scores and human values whose sub-dimensions are, success, hedonism, stimulation self-control, universality, charity, traditionalism, compliance, security and power of the adult committed crime. It has been seen that sub dimensions of success and traditionalism are significant explanatory for trait anxiety. It has been seen that sub dimensions of power and hedonism, are significant explanatory for state anxiety.

Keywords: Adult committed crime, Human Values, State Anxiety, Trait Anxiety

GİRİŞ

Değerler insan yaşamında gün geçtikçe önemi daha çok anlaşılan kavramlardan birisi olmuştur. Toplumsal ve bireysel değerler insan yaşamının önemli bir parçasını oluşturur. Bir değer, belirli bir insan davranışının veya yaşam amacının, bir diğerinden daha üstün olduğu yönündeki tutarlı ve derin inançtır Dökmen (2005). Yaşama anlam kazandıran değerler subjektif bir kavramdır. Gözle görülmesi ya da elle tutulması mümkün olmayan bu kavram ancak davranışlarla tanımlanabilmekte ve sözle ifade edilmektedir. Değerler davranışları yönlendiren, yaşamdaki amaçlar için temel kriter sağlayan, kararlara faaliyetlere süreklilik kazandıran ve biçimlendiren isteklerle ilişkili duygulardır. Son birkaç yüzyıla baktığımızda değerler sosyal bilimlerin temel sorunlarından biri olmuştur. Sosyolog, sosyal psikolog, antropolog ve psikologlar bu alanda araştırma yapan bilim adamları arasında gösterilebilir. Başaran (1991), değeri, bir nesne, işlem, fikir ve/veya eylemin örgüt içerisinde taşıdığı önemi belirleyen nitelik ve nicelik şeklinde tanımlamakta ve nesne, işlem, fikir ve/veya eylemin değerlendirilmesinde araç olarak kullandıklarını belirtmektedir. Değerlerin insan duygu, düşünce ve davranışlarıyla yakından ilişkisi bilinmektedir. Hatta pek çok sosyal bilimci değerlerin insan davranışlarını açıklamada temel bir öneme sahip olduğunu düşünmektedir (Kuşdil, Kağıtçıbaşı, 2000). Yaşamımızı belirleyen, sorumluluk bilincine varmamızı sağlayan yalnızca insanda bulunan değerler, çok genel ve soyut birtakım ölçülerden oluştuğundan dolayı, sonsuz denebilecek yaşantı durumlarına uygun olarak, sonsuz bir içeriğe sahiptir (Gürbüz 1996). Schwartz, değerlerin evrensel yapısı konusunda bir kuram geliştirmiş, değerleri sınıflandırmada daha geniş bir yelpaze kullanmıştır. Schwartz, sınıflandırmasında on tane değer grubu belirlemiştir. Her bir değer grubu için de çeşitli değer beklentileri

oluşturmuştur (Akt: Akbaş, 2004, 34).Schwartz değerleri su şekilde tasnif etmiştir. Güç, başarı, hedonizm, güdüleme ve özdenetim gibi bireyselliğe yönelik değerler ve cömertlik, gelenek ve konformite gibi kolektivizme yönelik değerler; evrenselcilik ve güvenlik değerlerini ise ikisinin karışımı değerler olarak ayırt etmiştir. Schwartz, amaç değerler ile aracı değerleri farklı farklı ele almakta ve değerlendirmektedir. Aracı değerleri, amaç değerlere ulaşmadaki değerler olarak tanımlamaktadır. Fakat aslında bu değerler birbirlerine geçişmiş durumdadırlar. Değer kavramı hemen hemen bütün bilim dallarına konu edilen geniş bir alana işaret etmektedir. Başlangıçta felsefe bilimi içinde incelenen ve ahlak kuralları ile bağlantısı kurulan değerler, günümüzde daha çok psikoloji, sosyoloji, işletme ve tıp bilimlerinin ilgi alanına girmiştir. Bir değer gerçekliğin birleşmesinden ibaret olan kültürün, toplumun ve tüm insanların varlığı, gelişmesi ve ilerlemesi için taşıdığı önem vurgulanmalıdır. Ahlak ve hukukta bunu açık bir şekilde görmek mümkündür. Hukuk toplum için gerçekleşir, daha doğrusu toplumun düzenidir. Gerçeğin ve estetik değerlerin gerçekleşmesi olan bilim ve sanatın da insan ve insanlık açısından önemi aynı şekilde açıktır. Böylece bütün bir kültür yoluyla insanlık, varlık ve hayatını kaostan, kargaşadan kurtarıp, evrensel bütünlük ve uyuma dönüştürür. Değerlerin toplumsal hayat ya da insanlık toplumu açısından önemini duyurur, anlamını açık bir duruma getirir (Kılıoğlu, 1990).

Bireylerin yaşamında değerlerle birlikte önemli olduğu değerlendirilen kavramlardan biriside kaygıdır. Kaygı, iç ve dış dünyadan kaynaklanan bir tehlike olasılığı ya da kişi tarafından tehlikeli olarak algılanıp yorumlanabilen herhangi bir durum karşısında yaşanan bir duygudur. Kişinin kendisini bir alarm durumunda ve sanki bir şey olacakmış gibi bir duygu içinde hissetmesidir (Işık, 1996: 31- 45). Kaygı, endişe ya da soruna bir tepkidir. Kaygı içsel bir alarm sistemi görevi de yapmaktadır. Bu iyi bir şeydir; çünkü olası bir kötü durumla hemen uğraşamayacaksa alarm, kişi hazır olana kadar durumu idare edecek ayrıca alarmın artan şiddeti, durumun göz ardı edilmesini giderek zorlaştıracaktır (Tallis, 2003: 4). Sullivan, kaygıyı bir insanın güvenliğinin gerçek ya da imgelemsel tehditle karşılaştığında yaşanan, yoğunluğu arttıkça ihtiyaçlara doyum sağlama etkinliklerinde azalmaya yol açan duygu olarak tanımlamıştır (Geçtan, 2004: 259). Bütün insanların belirli zamanlarda kaygı duydukları bilinmektedir. Önemli olan normal kaygı ile anormal kaygının ayırımının yapılabilmesidir. Normal kaygı organizmanın biyolojik bir korunma sistemidir ve organizma tarafından potansiyel bir tehlike algılandığında ortaya çıkarak tehlikeli durumdan sakınılp yaşamın devam etmesini sağlamaktadır (Uzbay, 2002; Yüksel, 2001).

İnsanlarda yaşanan kaygı süreçlerini ikiye ayırmamız mümkündür. Bunlardan ilki durumluk kaygı diğeri ise sürekli kaygıdır. Durumluk kaygı, istenmeyen ve tehlikeli bir durumla karşı karşıya kaldığımızda meydana gelen kaygı düzeyidir. Durumluk kaygı, bireyin içinde bulunduğu stresli durumdan dolayı hissettiği subjektif korkudur. Otonom sinir sisteminde meydana gelen bir uyarılma sonucu terleme, sararma, kızarma ve titreme gibi fiziksel değişimler, bireyin gerilim ve huzursuzluk duygularının göstergeleridir. Durumluk kaygı seviyesinde yükselme stresin yoğun olduğu zamanlarda, durumluk kaygı seviyesinde düşme ise stres ortadan kalkınca olur (Öner ve Le Compte, 1985). İnsanların geçici tehlikeli duruma bağlı olarak yarattığı kısa süreli kaygı, “durumluk kaygı”; bireyin içinde bulunduğu durumları genel olarak stresli olarak yorumlamasına neden olan kaygı ise “sürekli kaygı” olarak adlandırılır (Özgüven, 1994).

İnsan yaşamında karşılaşılan olgulardan biriside suçtur. Suç kavramına baktığımızda da birçok tanımla karşılaşmaktayız. En basit tanımla suç; “törelere, ahlak kurallarına ve hukuk düzenine aykırı davranışlar” şeklinde özetlenebilirken, Yavuzer(1998).suçu “bilinçaltına itilen arzu ve isteklerin simgesel ifadesi” olarak tanımlamaktadır. Ona göre suç birtakım komplekslerden kaynaklanmaktadır. Suçun oluşumunda bir çok faktörün etkili olduğu ifade edilmektedir. Suç davranışı çevre faktörleri, bireyin karakteri ve yapısının arasında gerçekleşen karşılıklı ilişkiyi içeren, çok görünümlü, kompleks bir davranıştır (Robins ve ark.,1996). Genel olarak 18 yaş üstü suçlular yetişkin suçlu olarak tanımlanmaktadır. Yapılan çalışmalarda suçlulara ait hangi özelliklerin işlenen suçlarda ön plana çıktığı öteden beri merak edilen bir konu olmuştur. Dolayısıyla suç işleyen bireylere ait özelliklerin iyi araştırılarak alınacak sonuçların suç önlemede kullanılması yararlı olacaktır. Bu çerçevede kişilerin sahip olduğu değerlerin suç üzerinde etkili olduğu yönünde araştırmalara rastlanmıştır; Hains ve Miller (1980). suçlu ve suçsuz ergenlerin ahlak gelişim düzeylerine ilişkin yaptıkları çalışmada, suçlu deneklerin ahlak gelişim evreleri normallerden daha düşük

çıkıştır. Ayrıca Bayer (1998). Tarafından, gerçekleştirilen bir araştırma bulgusunda ise, ergenlerin öz denetim düzeyi ile sapkın davranışların sıklık ortalaması arasında yüksek düzeyde anlamlı bir ilişki olduğu belirtilmiştir. Bireylerin suçluluğu üzerinde birçok faktörün etkili olduğu aşikârdır. Bu çerçevede suçlu bireylerin taşıdıkları kaygı düzeylerinin de önemli olduğu değerlendirilmektedir. İşte yapılan bu çalışmada suçlu yetişkinlerin sahip olduğu değerler ile süreklilik ve durumluk kaygıları arasındaki ilişkinin ortaya konması amaçlanmıştır.

ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Çalışma Evren ve Çalışma Örnekleme

Araştırma 2011 yılı içerisinde Konya ilinde polis merkezlerine işlemiş oldukları farklı suçlar nedeniyle gelen kişilerden gönüllü olanlar üzerinde gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın örnekleme tesadüfi örnekleme yöntemiyle gerçekleştirilmiştir. Araştırmaya ya katılan 179 kişinin 148'i (%83.0) bay ve 31'i ise (%17) bayandır, %43 ilköğretim, %34'ü lise, %23'ü üniversite eğitime sahiptir. Ayrıca, % 70'i ilk defa, % 24'ü ikinci defa, %6'sı üç ve daha fazla gelmiştir. Araştırmaya katılanların tamamı 18 yaşından büyüktür.

VERİ TOPLAMA ARAÇLARI

Durumluk ve Sürekli Kaygı Envanteri

Öner ve Le Compte (1983) tarafından Türk kültürüne uyarlanan, geçerlik ve güvenilirlik çalışmalarıyla birlikte norm çalışmalarının da oluşturulduğu Durumluk-Sürekli Kaygı Envanteri; Yirmi maddeden oluşan Durumluk Kaygı Ölçeği ile Yirmi maddeden oluşan Sürekli Kaygı Ölçeği olmak üzere toplam kırk maddeden oluşmaktadır. Durumluk Kaygı Ölçeği, bireylerin belirli bir anda belirli koşullarda kendisini nasıl hissettiğini betimlemesini, içinde bulunduğu duruma ilişkin duygularını dikkate alarak maddeleri cevaplama gerektirir. Sürekli Kaygı Ölçeği ise; bireyin genellikle kendisini nasıl hissetmesi gerektiğini belirtir. Durumluk Kaygı Ölçeği, maddelerinde ifade edilen duygu ya da davranışlar, bireyin içinde bulunduğu durumu hissetme derecesine göre; (1) hiç, (2) biraz, (3) çok, (4) tamamıyla gibi oluşan şıklardan birini işaretleyerek cevaplandırılır. Sürekli Kaygı maddelerinde ifade edilen duygu davranışları ise; sıklık derecesine göre; (1) hemen hiçbir zaman, (2) bazen, (3) çok zaman ve (4) hemen her zaman şeklinde cevaplandırılır.

Kuder-Richardson 20 formülünün genelleştirilmiş bir formu olan alpha korelasyonları ile saptanan güvenilirlik katsayılarının; "Sürekli Kaygı Ölçeği" için 0.83 ile 0.87 arasında; "Durumluk Kaygı Ölçeği" için 0.94 ile 0.96 arasında bulunmuştur. Bu elde edilen veriler Türkçe ölçeklerin yüksek madde homojenliği ve iç tutarlılığa sahip olduğu anlaşılmaktadır. Ölçeği oluşturan maddelerin, güvenilirliği ve geçerliliği hakkında ayrıntılı bilgi sağlayan "Item Remainder" korelasyonu tekniğine göre; Türkçe formunun madde güvenilirliği korelasyonları, Sürekli Kaygı Ölçeği için 0.34 il 0.72; Durumluk Kaygı Ölçeği için ise; 0.42 ile 0.85 arasındadır. Ölçeğin test tekrar test yönteminden elde edilen güvenilirlik katsayıları; Sürekli Kaygı Ölçeği için 0.71 ile 0.86 arasında; Durumluk Kaygı Ölçeği için 0.26 ile 0.68 arasında değiştiğini göstermektedir. Durumluk ve Sürekli Kaygı Ölçeğinin Türkçeleştirilmesi deneysel kavram geçerliği ve kriter geçerliği olmak üzere iki ayrı teknikte gerçekleştirilmiştir (Öner ve Le Compte, 1983).

Schwartz Değerler Listesi. 1992 yılında Schwartz tarafından geliştirilen Schwartz Değerler Listesi 57 değer ifadesinden ve on altı boyuttan oluşmaktadır (Schwartz ve Boehnke, 2004). Kuşdil ve Kağıtçıbaşı (2000) tarafından yapılan çalışmada ana boyut ve değer tipleri ile her bir değer tipi içerisinde yer alan değerlerle ilgili olarak kullanılan Türkçe adlandırmalar esas alınmıştır. Değerler üç sosyal psikoloji uzmanının ortak çalışmasıyla İngilizceden Türkçeye çevrilmiştir. Denekler toplam 57 değeri ve yanlarında parantez içinde verilmiş olan açıklamaları okuduktan sonra her birini kendi hayatlarını yönlendiren bir ilke olmaları açısından taşıdıklarına öneme göre -1 (ilkelerime ters düşer) ile 7 (en üst düzeyde önemlidir) arasında değişen bir ölçek üzerinde değerlendirmişlerdir. Kuşdil ve Kağıtçıbaşı (2000) tarafından yapılan çalışmada değer tipleri için güvenilirlik katsayıları. 51 - .77, değer grupları için. 77 - .83 arasında değişmekte olup bu katsayılar evrensellik için. 77, yardımseverlik (iyilikseverlik) için. 76, hazırlık için. 54, güç için. 75, başarı için. 66, uyarılma için. 70, özdenetim (öz yönelim) için. 69, geleneksellik için. 63, uyuma için. 51 ve güvenlik için. 59 olarak bulunmuştur. Ayrıca ana

değer grupları iç tutarlılık analiz sonuçlarına baktığımızda; muhafazakârlık grubu için. 80, yeniliğe açıklık değer grubu için. 81, öz aşkınlık değer grubu için. 81, öz genişletim değer grubu için. 84 olarak hesaplanmıştır.

VERİLERİN ANALİZİ

Verilerin istatistiksel analizinde değerler ölçeği alt boyutları ile süreklilik ve durumluk kaygı arasındaki ilişkinin saptanmasında Pearson momentler çarpım korelasyon katsayısı tekniği kullanılmıştır. Değerler ölçeği alt boyutlarının durumluk ve süreklilik kaygıyı yordayıp yordamadığının belirlenmesinde ise basit regresyon analizi tekniğinden yararlanılmıştır.

ARAŞTIRMANIN BULGULARI

TABLO 1. Süreklilik Kaygı İle Değerler Ölçeği Alt Boyutları Arasındaki İlişki

Süreklilik Kaygı	Başarı	Hazcılık	Uyarılma	Özdenetim	Evrensellik
toplam R	.089	.180*	.154**	.199**	.154*

** $p < .01$ * $p < .05$

Tablo 1. Devamı: Süreklilik Kaygı İle Değerler Ölçeği Alt Boyutları Arasındaki İlişki

Süreklilik Kaygı	Yardımseverlik	Geleneksellik	Uyum	Güvenlik	Güç
toplam R	.123*	.188*	.145*	.135	.086

** $p < .01$ * $p < .05$

Tablo 1 incelendiğinde yetişkin suçluların süreklilik kaygı 1 puanları ile değerler ölçeğinin alt boyutlarından başarı, hazcılık, uyarılma, öz denetim, evrensellik, yardımseverlik, geleneksellik, uyum, güvenlik ve güç ile pozitif yönlü bir ilişki olduğu görülmektedir

TABLO 2: Süreklilik Kaygı Ölçeğinin Yordayıcısı Olarak Değerler Ölçeği

	R	R ²	R ² _{ch}	F	Df	B	β	T	P
SABİT	,345 ^a	,119	,067	2.276	10/178	47.436		22.986	,000 ^a
Başarı						-.342	-.379	-2.077	,039
Geleneksellik						.338	.444	2.284	,030

a. SABİT, Değerler

b. BAĞIMLI DEĞİŞKEN: K TOPLAM

Tablodan anlaşıldığı üzere regresyon analiz sonuçlarına göre, değerler ölçeği alt boyutları, süreklilik kaygıyı , .119 düzeyinde açıklamaktadır. Yani değerler ölçeğinin alt boyutlarının benlik saygısını açıklama gücü , .119 dur. Her ne kadar bu değer yüksek sayılmayacak düzeyde olsa da =0.01 manidardır. (F=2.276) .Bu durum süreklilik kaygıya ilişkin değişkenliğin. 119 unun değerler ölçeğinin alt boyutlarından kaynaklanırken geri kalanın araştırmaya dahil

edilmeyen değişkenlerden kaynaklandığı şeklinde yorumlanabilir. Ayrıca değerler ölçeğinin alt boyutları incelendiğinde, Başarı ve Geleneksellik alt boyutları benlik saygısını manidar şekilde açıklamakta ($t=-2,077$; $t=2,284$); diğer alt boyutları ise açıklamamaktadır.

TABLO 3: Durumluk Kaygı Ölçeğinin Yordayıcısı Olarak Değerler Ölçeği

Durumluk Kaygı	R	R ²	R ² _{ch}	F	Df	B	β	T	P
(SABİT)	,285 ^a	,081	,026	1.473	1/177	51.325		17.775	,000 ^a
Güç						-.532	-.365	2.262	,025
Hazcılık						.679	.287	2.218	.036

a. SABİT: Değerler

b. BAĞIMLI DEĞİŞKEN: k TOPLAM

Tablo 2 den anlaşıldığı üzere regresyon analiz sonuçlarına göre, Değerler ölçeği alt boyutları, durumluk kaygıyı, .081 düzeyinde açıklamaktadır. Yani, Değerler ölçeği alt boyutlarının, kaygıyı açıklama gücü, .081 dir. Her ne kadar bu değer yüksek sayılmayacak düzeyde olsa da =0.01 manidardır. (F=1.473) .Bu durum durumluk kaygıya ilişkin değişkenliğin, .081inin Değerler ölçeğinin alt boyutlarından kaynaklanırken geri kalanın araştırmaya dahil edilmeyen değişkenlerden kaynaklandığı şeklinde yorumlanabilir. Ayrıca Değerler ölçeğinin alt boyutları incelendiğinde, Güç ve Hazcılık alt boyutları kaygıyı manidar şekilde açıklamakta ($t=-.2,262$; $t=2,218$); diğer alt boyutları ise açıklamamaktadır.

TARTIŞMA VE SONUÇ

Araştırmadan elde edilen bulgular çerçevesinde aşağıdaki tartışma gerçekleştirilmiştir. Araştırmadan elde edilen ilk bulguda, Yetişkin suçluların süreklilik kaygı puanları ile değerler ölçeğinin alt boyutlarından başarı, hazcılık, uyarılma, öz denetim, evrensellik, yardımseverlik, geleneksellik, uyum, güvenlik ve güç ile pozitif yönlü bir ilişki olduğu görülmektedir. Elde edilen bulgudan hareketle bireylerin sahip olduğu değerlerin onların süreklilik kaygı düzeyleri üzerinde etkisi olduğu ifade edilebilir. Bireyin yaşamında vazgeçilmez olgulardan birisinin de kaygı olduğu ifade edilmektedir; Bütün insanların belirli zamanlarda kaygı duydukları bilinmektedir. Önemli olan normal kaygı ile anormal kaygının ayırımının yapılabilmesidir. Normal kaygı organizmanın biyolojik bir korunma sistemidir ve organizma tarafından potansiyel bir tehlike algılandığında ortaya çıkarak tehlikeli durumdan sakınılıp yaşamın devam etmesini sağlamaktadır (Uzbay, 2002; Yüksel, 2001). Dolayısıyla araştırmadan elde edilen kaygı düzeyi ile değerler arasındaki ilişki bizlere bireyin kaygılanmasında değerlerin aktif etkisi olduğu yönünde kanaat vermektedir. Bu bulgudan hareketle bireylerin değerlerindeki iyileşmenin onun kaygı düzeyini olumlu olarak etkilemesi beklenmektedir.

Bireyin psikolojik özellikleri ve sahip olduğu değerlerin kaygılanma düzeyleri üzerinde etkili olabileceği hususu öteden beri beklenen bir olgudur. Ülkemizde bu alanda yapılan çalışmalar incelendiğinde her ne kadar ULAKBİM veri tabanlarında yetişkin suçluların sahip olduğu değerler ile durumluk ve süreklilik kaygılarını inceleyen herhangi bir yayına rastlanmamışsa da, kaygı ve bireye ait özellikler arasındaki ilişkiye değinen araştırmalara rastlanmıştır. Diğer bir çalışmada düşük benlik saygısına sahip bireylerde, stresle başa çıkmada zorlanmalar; suçluluk ve utanç duyguları, insan ilişkilerinde güvensizlik ve yetersizlik duyguları, yüksek kaygı ve psikosomatik belirtiler

görüldüğü ifade edilmektedir.(Coopersmith 1967; Çuhadaroğlu, 1986; Gür, 1996). Ayrıca değerlerin insanlarda var olan tutumları ve insanların davranışlarını, tüm algılama ve davranış şekillerini etkilemekle (Ayrıl, 1992) birlikte, insanların sahip oldukları tutumlar ve davranışlarının belirlenmesi ve yönlendirilmesi konusunda da önemli bir fonksiyonlara sahip olduğu belirtilmektedir. (Kulaksızoğlu ve Dilmaç, 2000; Dilmaç, Kulaksızoğlu ve Ekşi, 2007). Bu bağlamda değerler, bir davranışı tanımlamaya yönelik bir yapı değil, o davranışın aranması, tercih edilmesi ve arzulanması yönündeki etkin mekanizmayı temsil eder (Grünberg, 2000, Akt; Oruç, 2010). Gürelyılmaz'ın (2009). çalışmasında ise, suça sürüklenen ve sürüklenmeyen ergenlerin koruma altında geçen süreleri ile kaygı arasında, negatif bir ilişki olduğu, her iki ergen grubunun da koruma altında geçen süresi uzadıkça kaygı düzeylerinin azaldığı belirlenmiştir. Özyürek (1989)., yaptığı çalışmada üniversite Öğrencilerinin Kişisel Bazı Nitelikleri İle durumluk ve sürekli kaygı düzeyleri arasında ilişki olduğu bulgusuna ulaşmıştır.

Araştırmanın ikinci bulgusunda ise, Yetişkin suçluların değerler ölçeğinin, başarı ve geleneksellik alt boyut puanlarının sürekli kaygı üzerinde önemli yordayıcılar olduğu ile güç ve hazcılık alt boyut puanlarının durumluk kaygı üzerinde önemli yordayıcılar olduğu görülmüştür. Elde edilen bulgudan hareketle bireylerin yaşantılarında yetkin olmak, hırslı olmak, sözü geçen biri olma manalarına gelen, başarılı olma ile geleneklere ve düşüncelere saygı duymak, kabul etmek ve bağlanmak manasına gelen geleneksellik bireylerin sürekli kaygı üzerinde etkili olan faktörler olduğunu ifade edilebilir. Yani bireylerin başarılı olma yönelimleri ile geleneksel değerlerden güç alma çabalarının, sürekli kaygı üzerindeki önemi yadsınamaz. Dolayısıyla bireylere ait sürekli kaygı ele alınırken değerlere ait başarı ve geleneksellik boyutları göz önünde tutulmalıdır. Ayrıca değerlere ait, sosyal statü ve prestij ile insanlar ve kaynaklar üzerinde kontrol sahibi olmak manasına gelen güç ve, hayattan tat ve keyif alma manasında hazcılık alt boyutlarının ise durumluk kaygı üzerinde etkili olan öncelikli faktörler olduğu görülmektedir. Bu bağlamda bireysel değerlerin ister sürekli isterse durumluk kaygı üzerinde etkili olduğu değerlendirilmektedir.

Konu ile ilgili olarak yapılan literatür çalışmasında, benzeri araştırmalara rastlanmıştır; Değerlerin insanlarda var olan tutumları ve insanların davranışlarını tüm algılama ve davranış şekillerini etkilemekle (Ayrıl, 1992) birlikte, insanların sahip oldukları tutumlar ve davranışlarının belirlenmesi ve yönlendirilmesi konusunda da önemli bir fonksiyona sahip olduğu ifade edilmektedir.(Kulaksızoğlu ve Dilmaç, 2000; Dilmaç, Kulaksızoğlu ve Ekşi, 2007). Aynı şekilde, düşük benlik saygısına sahip bireylerde, stresle başa çıkmada zorlanmalar; suçluluk ve utanç duyguları, insan ilişkilerinde güvensizlik ve yetersizlik duyguları, yüksek kaygı ve psikosomatik belirtiler görüldüğü ifade edilmektedir.(Coopersmith 1967; Çuhadaroğlu, 1986; Gür, 1996).

Araştırma sonuçlarına göre, suçlu yetişkinlere ilişkin değerlerin, kaygı düzeylerine etkisi de dikkate alındığında suç ve suçlularla ilgili yapılacak çalışmalarda değerlerin önemsenmesi gerekmektedir.Bu çerçevede suç işlemiş bireylere yönelik insani değerler eğitim programların yapılmasının faydalı olacağı değerlendirilmektedir. Suçlu yetişkinlerin aile ve çevrelerini de içine alacak değerler eğitimi programlarının da suçlu bireylerin rehabilitesinde yarar sağlayacağı açıktır. Bu süreci bireylerin suça yönelmesini de engellemeye yönelik aşama olarak da görmemiz mümkündür.

KAYNAKÇA

Akbaş, O. (2004), "Türk Milli Eğitim Sisteminin Duyuşsal Amaçlarının değerlerinin) İlköğretim 8. Sınıf Öğrencilerinde Gerçekleşme Derecesinin Değerlendirilmesi", *Değerler ve Eğitimi Uluslar Arası Sempozyumu 26-28 Kasım*, (673-695), İstanbul: Değerler Eğitimi Merkezi Yayınları.

Ayrıl, A.E. (1992). Akademisyenlerin Çalışmayla İlgili Değerleri, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimleri Enstitüsü, İngilizce İşletme Bölümü Organizational Behavior Ana Bilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul.

Başaran, İ.E. (1991). Örgütsel Davranış, Kadıoğlu Matbaası, Ankara

Bayer, F.(2008). Çocuk Eğitimi Evleri ve Ankara Çocuk ve Gençlik Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda Kalmakta Olan Ergenlerin Ahlaki Yargı Düzeylerinin İncelenmesi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.

Coopersmith, S. (1967). *The antecedents of self-esteem*. Freeman: San Francisco.

Çuhadaroğlu, F. (1986). “Adolesanlarda Benlik Saygısı”. (Yayınlanmamış Uzmanlık Tezi). Ankara: Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakültesi.

Dilmaç, B, Kulaksızoğlu, A. ve Ekşi H. (2007). “An examination of the humane values education program on a group of science high school students Educational Sciences: Theory & Practice . Cilt 7, Sayı 3, 1221–1261.

Dökmen, Ü. (2005). *Küçük şeyler* (2.baskı) İstanbul: Sistem Yayıncılık.

Geçtan, E. (2004). *Psikanaliz ve Sonrası*. İstanbul: Remzi Kitabevi.

Gür, A. (1996). “Ergenlerde Depresyon ve Benlik Saygısı Arasındaki İlişki”. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Gürel Yılmaz, G.(2009).Suça sürüklenen ve suça sürüklenmeyen ergenlerin benlik saygısı düzeylerinin karşılaştırılması, Maltepe üniversitesi,Sosyal bilimler enstitüsü.Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.

Hains, A. and Doleres, M. (1980). Moral and Cognitive Development in Delinquent and Nondelinquent Juvenile and Adolescents. *The Journal of Genetic Psychology*.137:21–25.

Işık, E. (1996). *Nevrozlar*. Ankara: Kent Matbaası.

Kıllıoğlu, İ. (1990). *Değer Teorisi Sosyal Bilimler Ansiklopedisi*, RisaleYayıncılık

Kulaksızoğlu, A. ve Dilmaç, B. (2000). İnsani Değerler Eğitim Programı. Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi, Sayı:12. Sayı:12. 199–208.

Kuşdil, M. E., Kağıtçıbaşı, Ç. (2000). Türk öğretmenlerin değer yönelimleri ve Schwartz değer kuramı. *Türk Psikoloji Dergisi*, 15 (45), 59–76.

Oruç, C. (2010). Education of Children’s Moral Values in the Preschool Period. *Journal of Education and Humanities: Theory and Practice*. Cilt (Vol): 1 Sayı (No): 2, 37–60.

Öner, N ve Le Compte, A.(1983). *Durumluk ve Sürekli Kaygı Envanteri El Kitabı*, Boğaziçi Üniversitesi Yayınları, İstanbul.

Öner, N. & Le Compte, A. (1985). *Sürekli Durumluk - Sürekli Kaygı Envanteri El Kitabı*. İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınları.

Özgüven, İ. E.(1994). *Psikolojik Testler*, PDREM Yayınları, Ankara.

Özyürek, R. (1989). “Üniversite Öğrencilerinin Kişisel Bazı Nitelikleri İle Çeşitli Problemlerinin Kaygı Düzeylerine Etkisi.” (Yayınlanmamış Yüksek LisansTezi). Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Robins, R. W., John, O. P., Caspi, A. Moffitt, T. E., Stouthamer loeber, M. (1996). Resilient,Overcontrolled, and Undercontrolled Boys; Three Replicable Personality Types. *Journal of Personality and Social Psychology*, 70, 157-171

Schwartz, S. (1992). Universals in the content and structure of values: Theoretical advances and empirical tests in 20 countries. *In Advances In Experimental Social Psychology* (M. P. Zanna, Ed.; 25,1-65), San Diego: AcademicPress.

Schwartz, S.H. & Boehenke, K. (2004). Evaluating the structure of human values with confirmatory factor analysis. *Journal of Research in Personality*, 38,230-255.

Tallis, F. (2003). Kaygıları Aşmak. İstanbul: Sistem Yayıncılık

Uzday, T.(2002). Anksiyetenin nörobiyolojisi. *Klinik Psikiyatri Dergisi* 2002; 5 (Ek Sayı 1): E5-E13

Yavuzer, H.(1998). “Çocuk ve Suç” s.132, Remzi Kitabevi, 9. Basım, İstanbul Yüksel, N. (2001) .Ruhsal Hastalıklar, 2. Baskı, Ankara, Çizgi Tıp Yayınevi, s.168–207.